

H. Vennix

101.11

Parklaan 99

4102 EC Culemborg

'hak-al'

8° jaargang

nr3.

juni 1982.

natuur-en vogelwacht
CULEMBORG

Kontaktadres: Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Postbus 381, 4100 AJ Culemborg.

Begeleiding Jeugdgroep: Leo van der Kooij, Vliegerweg 3,
Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 4 5 0

Coördinatie Inventarisaties: Leo van der Kooij

Bibliotheek: Boeken en verslagen in 't Nonnetje.
Geopend: dinsdag van 19.00 tot 20.00 uur.

"Het Vogeljaar": Jaarabonnement 1982 door overschrijving
van f 15,50 op de girorekening van de
N.V.W.C. met vermelding van "Vogeljaar".

Lidmaatschap: Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester,
evenals adreswijzigingen.

Penningmeester: Frans Waroux, Moerbeiboom 45, Culemborg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 3 9 3
Gironr.: 3 4 3 3 3 5 1 t.n.v. F. Waroux,
rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Kontributie:

Jeugdlidmaatschap	f 5,--	per jaar
Volwassene	f 10,--	per jaar
Gezinslidmaatschap	f 15,--	per jaar
Buiten Culemborg	f 15,--	per jaar

Klubhuis: 't Nonnetje. Voormalig zusterhuis naast
Sociale Academie, einde Ridderstraat.
Buitentrapje op, gang in, tweede deur rechts.

Kontaktadres Vogelwerkgroep: Marcel van der Tol, Lindeboom 21, Culemborg.
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 8 1 0 2

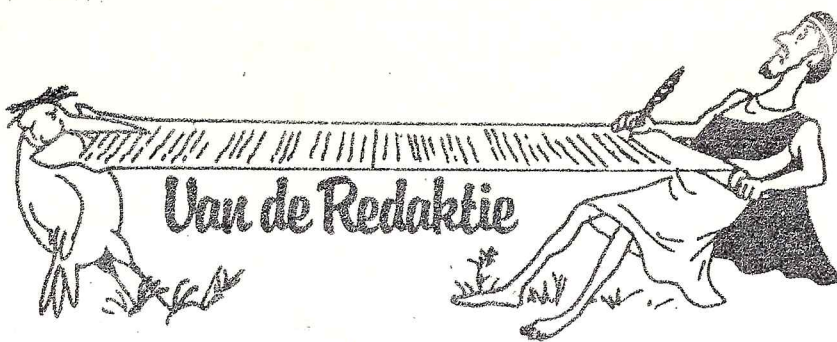
Sekr. Milieuwerkgr. Noordwest-Betuwe: Postbus 288, 4100 AG Culemborg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 3 3 8 6
tel.: 0 3 4 3 6 - 1 6 8 7

Redaktieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31, Culemborg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 8 8 5

Jan Rietvink, Ereprijs 39, Culemborg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 6 4 0 7

Harry v.d. Warenburg, Triosingel 27, C'borg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 0 9 5

In verband met het feit dat de maandelijkse vergadering van mei geen doorgang heeft gevonden, is er geen verder ekskursieprogramma samengesteld, behoudens dat van de plantenwerkgroep, want dat lag al lang klaar.

Het geen doorgang vinden van genoemde vergadering vond zijn oorzaak in het feit dat Jan Rietvink op de geplande avond als enig lid aanwezig was.

Daar wij niet graag zien dat bepaalde actieve leden gefrustreerd zouden raken door o.a. zulke voorvallen, verzoekt de redactie alle leden om toch zoveel mogelijk op die vergaderingen aanwezig te zijn, teneinde het reilen en zeilen van het clubgebeuren met elkaar te bespreken.

Op 23 april j.l. was er weer de traditionele afsluitavond van het knotseizoen. Hoewel er geen verslag van deze avond bij ons binnengekomen is, hebben wij "in de wandelgangen" vernomen dat het zoals gewoonlijk weer een zeer geslaagde avond is geworden, mede dankzij een cabaretgroep N.V.W.C.-ers.

Aan de avondvierdaagse 1982 zullen ruim 20 N.V.W.C.-ers deelnemen. De redactie wenst al deze sportievelingen veel succes, niet te warm, maar wel mooi weer toe.

Verder wensen wij iedereen een prettige vakantie, en zien eventuele verslagen met graagte tegemoet.

-o-o-o-o-o-o-

Inhoud: pag. 3 - uittreksel uit "Lo Strillozzo" van februari '81, vertaald door Ed Raue.

pag. 5 - idem van mei '81.

pag. 7 - vervolg: een reis door Schotland, door Kars en Henkjan.

pag. 10 - verslag ekskursie Ooypolder d.d. 27 maart 1982.

pag. 11 - verslag ekskursie Nieuwe Zuider Lingedijk, 2e paasdag.

pag. 14 - de tjiftjaf, een gedicht door pater J. de Cloet, o.s.a.

pag. 15 - massale sterfte van sparren in buitenland.

pag. 16 - verslag maandelijkse vergadering d.d. 19 april 1982.

pag. 18 - gezongen liederen op de afsluitavond van het knotseizoen '81/'82.

pag. 20 - verslag vogelwerkgroepvergadering d.d. 26 april 1982.

pag. 21 - verslag ekskursie Biesbosch d.d. 1 mei 1982.

pag. 24 - verslag Suriname door Harry v.d. Warenburg.

pag. 28 - verslag ekskursie Flevopot d.d. 5 mei 1982.

pag. 31 - nieuws van de milieuwerkgroep.

pag. 32 - ekskursieprogramma.

Dit nummer gaat over EEN OPROEP TOT AFSCHAFFING VAN DE JACHT OP KORTE TERMIJN !

Men deelt mede dat een comité is gevormd, bestaande uit een aantal professoren, alsmede de schrijver Alberto Moravia.

Dit comité heeft de oproep doen uitgaan om toch vooral deel te nemen aan het referendum aangaande de wapenwet. Dit referendum is inmiddels reeds op 17 mei '81 gehouden.

Vervolgens geeft men de tekst van het appel uitgebreid weer. In het kort komt één en ander hierop neer:

Bij vonnis van het Constitutioneel Gerechtshof zou het referendum "niet toegankelijk" zijn verklaard. Deze uitspraak zou op zonderlinge motieven zijn gebaseerd, aldus het artikel en de hoop van de 800.000 lieden die hun handtekening voor het houden van het referendum hadden gezet werd wreed de bodem ingeslagen. Het artikel wijst er voorts op, dat zo'n 67 % van de Italianen voor de totale afschaffing van de jacht is, een meerderheid dus, volgens een opinie-onderzoek.

Men spreekt de hoop uit dat wellicht het houden van streekreferendums uiteindelijk tot afschaffing van de jacht zou kunnen bijdragen.

Een nadeel hiervan zou kunnen zijn, dat bepaalde wetten van streek tot streek verschillen.

Toch verwacht men dat het volk zich in mei (1981 !) kan uitspreken over de afschaffing van de jacht, omdat in elk geval toch weer een gewijzigde wapenwet aan de orde komt. Beide onderwerpen hebben namelijk regelrecht met elkaar te maken.

Men is van mening dat vroeg of laat toch de (vrije) jacht in Italië dient te worden afgeschaft, al was het alleen maar omdat anders na verloop van tijd een belangrijk deel van de Italiaanse fauna kan worden afgeschreven.

Met het oog op dit laatste doet men dan ook nogmaals een vurig appel op al diegenen, die dit ter harte gaat, om VOOR HET AFSCHAFFEN VAN DE JACHT TOCH VOORAL "JA" TE STEMMEN, OP EEN ALSNOG TE HOUDEN REFERENDUM.

Helaas zijn er nogal wat lieden met een hoge maatschappelijke positie, die er alle belang bij hebben dat de (vrije) jacht blijft bestaan.

Men kan daar nooit helemaal omheen. Anderzijds dient men rekening te houden met het totale electoraat. Het is maar net, hoe de meerderheid der kiezers denken over dit onderwerp.

Een zekere Carlo Fermariello, senator, en voorzitter van de (overkoepelende) Jachtbond, toont zich publiekelijk een fervent tegenstander van welk referendum op dit gebied dan ook.

Hij merkte echter op, dat zijns inziens een gewijzigde wapenwetgeving nog geenszins een totale afschaffing van de jacht behoefde te betekenen, ook al

werd dat door de voorstanders daarvan gehoopt.

Het appel besluit echter met de woorden, dat, wanneer een referendum wordt gehouden, alle voorstanders tot afschaffing van de jacht tóch, ondanks het in de voorgaande alinea gestelde, "ja" moeten stemmen, zijnde de enige mogelijkheid om op korte termijn tot (geleidelijke) afschaffing van de jacht te geraken.

Het appel in kwestie vult de gehele voorpagina van "Lo Strillozzo".

De tweede pagina noemt hoofdzakelijk de bij een opiniepeiling uit de bus gekomen percentages van voor- en tegenstemmers.

De derde pagina gaat gedetailleerd in op diverse in den lande gehouden enquêtes en geeft wat prognoses dienaangaande.

In het kort gezegd, komt het hierop neer, dat een ieder (ook in Italië) die de algemene vogelmoord verafschuwt, op welke wijze dan ook zijn zegje doet, dat er op breed vlak van goede wil sprake is, maar dat toch nog vele moeilijkheden en hinderpalen moeten worden overwonnen, wil men daanwerkelijk tot afschaffing komen.

Degenen, die tegen afschaffing zijn, mogen dan een minderheid vormen, het gaat dan toch om een grote minderheid. Een feit, dat men niet zomaar kan bagatelliseren of naast zich neer kan leggen.

De achterzijde van het blad geeft eerst in dichtvorm het huidige, droevige "bestaan" van de vogels weer, met daaronder in hoofdletters:

"JACHT = ONBESCHAAFD".

Daaronder enige titels van uitgaven, zoals "Zeg neen tegen de jacht", "Laat ze leven", "de heerschappij van de mens", "Beschouwing over de jacht'vervuiling' ". Links onderaan nog een roofvogelklauw, die een of andere zangvogel in een machtige greep omklemt.

De Duitse tekst daarbij spreekt voor zichzelf. De affiche in kwestie is waarschijnlijk vanuit München door Duitsland verspreid.

-0-0-0-0-0-0-

Uittreksel uit "Lo Strillozzo" van mei 1981.

De publicatie van 5 mei '81 van "Lo Strillozzo" gaat met name over de streek-referendums over de te wijzigen wapenwetgeving, gekoppeld aan een eventuele afschaffing van de jacht (op vogels). Men beschrijft in details de moeilijkheden en vele hindernissen, die nog moeten worden overwonnen, alvorens men successen kan gaan boeken. Vooral in Lombardije en Sardinië schijnt het nogal moeilijk te liggen. In Lombardije waren zo'n 22.000 adhesiebetuigingen binnengekomen, maar die werden van tafel geveegd door de Regionale Raad. Een paar juristen (de heren Vittorio Denti en Agostino Viviani) hebben protest aangetekend daartegen, omdat zij meenden dat één en ander juridisch gezien aanvechtbaar was.

Kortom: dit resulteert dan in een juridisch "getouwtrek", waarbij maar moet worden afgewacht, wat er uiteindelijk uit de bus komt. Tussen de regels door kan men overigens lezen, dat een oplossing nog veraf is en verre van eenvoudig is, alleen al omdat met name "het establishment" zich onverzoenlijk opstelt en wil behouden wat het bezit.

Op Sardinië ligt het al niet veel anders. Ook daar vele juridische haarkloven. Het "establishment" daar past - tot dusverre met succes - een verdragstaktiek toe, waarschijnlijk omdat de conservatieve sektor op Sardinië vreest haar rechten met betrekking tot de jacht kwijt te raken. Met name op het eigen terrein, het eiland Sardinië dus, wil men dat recht niet zo maar uit handen geven. Toch gelooft men, aldus het artikel, dat op den duur verbetering zal kunnen optreden, mede door het optreden van bepaalde progressief getinte politieke groeperingen.

In een ander artikel vraagt men zich af, waarom Italië de Europese Richtlijnen voor de bescherming der vogels niet volgt.

Die richtlijnen zijn overigens op 25 april 1981 volledig in kracht getreden. Wanneer Italië zich wel volledig aan die richtlijnen zou houden, zou dit betekenen dat de jacht op zo'n 20 vogelsoorten officieel zou worden verboden. De regio's, waar men zich het minst om genoemde richtlijnen bekommert, zijn achtereenvolgens: Friuli-Venetië, Giulia, Sardinië, Sicilië, het Aosta-dal en de autonome provincies Bolzano en Trento.

Maar, het artikel merkt wèl op, dat Italië blijkbaar niet het enige land is in de E.E.G., dat de richtlijnen ter bescherming van de vogels niet toepast. Ook Farnkrijk heeft tot dusverre nagelaten om de toepassing volledig in haar wetgeving op te nemen.

De Farnse minister van milieuzaken, Michel Crépeau, zou hebben laten weten dat de aanpassing van de jachtwetgeving aan de Europese Richtlijnen momenteel in studie was en binnenkort zou kunnen worden gerealiseerd.

Uit het artikel blijkt voorts, dat op 15 november in Emilia-Romagna (Bologna) een derde algemene vergadering van voorstanders (van afschaffing van de jacht) zou worden gehouden. Daaronder worden agenda en statuten vermeld, waarvan de vertaling - mijns inziens - minder urgent is. Er zijn wat tekeningen (cartoons) in het blad geplaatst, waarvan de onderschriften achtereenvolgens als volgt (vertaald) luiden:

" Uitvoering gevende aan de Franse Conventie tot verbod van de jacht en exploitatie van de dieren"; "Dat linkse trofee is de kop van de jachtopziener die ik voor een lijster aanzag".

" wij kunnen niet toestaan dat dieren worden gedood tot algemeen vermaak; dit is een psychische afwijking".

-o-o-o-o-o-o-

Da «Convention française pour l'interdiction de la chasse et de l'exploitation des animaux».

vervolg: een reis door Schotland.

We waren gebleven in Wick, een der noordelijkste plaatsen van Schotland.

Het volgende station en dit letterlijk, was Altnabreac.

Vroeger was hier ook een stationsgebouw, maar inmiddels zijn die verlaten en vervallen. Het leek ons een mooi en rustig gebied, en na een verzoek aan de conducteur stopte de trein er.

Het eerste wat opviel was de mooie donkere wolken die boven het licht golvende land hingen, en die de torens van een kasteel in de verte een nog mysterieuzer aanzien gaven.

Het bleek een hoogveengebied te zijn, waar heide de voornaamste plantesoort was. Er groeiden vier soorten en wel struikheide, draaiheide, dopheide en rode dopheide (*erica cinerea*).

Zoals al gezegd glooide het landschap enigszins, en in de dalen, die dus het vochtigste waren, was de veenvorming nog in volle gang en grote verende pakketten veenmos bedekten de aarde. Het veenmilieu is arm aan voedingsstoffen en slechts weinig planten kunnen het hier uithouden.

Een belangrijke soort is het vleesetende plantje zonnedauw, doordat hij z'n belangrijkste voedingsstoffen haalt uit de insecten die op de druppels blijven kleven, waarmee de bladeren bezaaid zijn.

Het opvallendste plantje was ongetwijfeld de beenbreek, die met z'n diep gele kleur en de oranje kleur van de uitgebloeide planten het landschap bijzonder opfleurde. Op de hogere en iets drogere plekken werd de kleur bepaald door de bruine snavelbies, die ook een aantal dieren als voedsel dient, waarvan de edelhert wel het belangrijkste bleek. Eenmaal werd zelfs een groep van 175 exemplaren waargenomen.

Het enigste plantje wat ik nog bij name (zij het Latijnse) wil noemen is de *epilobium brunnescens*. *Epilobium* is de geslachtsnaam die wijst op verwantschap met de bastaardwederikken, en hij leek daar ook wel enigszins op, alleen was dit familielid van de veel voorkomende Nederlandse "onkruidplant" liggend.

Alleen de bloem stond omhoog, op z'n steel.

Op vogelgebied stonden we enkele malen voor aangename verrassingen.

Zo zagen we vanuit de trein al een velduil en een smelleken. Ter plaatse bleken nogal was Schotse sneeuwhoenen voor te komen (de bekende grouse, van de famous Grouse-whisky).

Deze vogels zijn vrij talrijk, maar erg moeilijk te benaderen en te bekijken omdat ze vrij schuw zijn. Dit maakt hen tot aantrekkelijk jachtwild en er wordt dan ook regelmatig uitgebreide jachten op deze sympathieke vogels georganiseerd. Als broedvogels kwamen hier tevens goudplevieren voor, vogels die bij ons in Culemborg alleen op doortrek voorkomen.

Een vogel die in Nederland is uitgeroeid, en die men nu bij het R.I.N. in Leersum

tracht te herintroduceren komt in Schotland nog gewoon in het wild voor, n.l. de raaf.

Een prachtige forse vogel met een forse kop en dito staart.

Tot zover Altnabreac, na eerst nog even melding gemaakt te hebben van de adder die een uur voor 't vertrek nog werd waargenomen én gefotografeerd met gevaar voor 't leven.

Na het verblijf op het eenzame station van Altnabreac reisden we iets zuidelijker naar het hogelandengebied, waar we Achnashellach aandeden, dat zo mogelijk nog verlatener leek, ingesloten door "hoge" bergen.

We zetten onze tent op langs een van de weinige paden in een bos aan de voet van de ruwe reus: de fuar Thòll.

Achnashellach is in het Keltisch Achad na Seilleag, en d.w.z. vallei van de wind, terwijl de ernaast gelegen vallei die van de regen was. Toch hebben we van beiden weinig gemerkt. 's Nachts regende het nogal eens, maar zodra wij 's morgens op wilden staan klaarde het op, en begon een vrolijk zonnetje te schijnen en ons te verwarmen. Neen, het weer was goed, maar er was iets wat ons toch tot het uiterste dreef, en wel de Midgets ofwel knutters. Dit zijn kleine en op het oog onschuldige beestjes, die echter in zulke astronomische aantallen voorkomen dat ze je werkelijk de zenuwen bezorgen.

Ze hebben voorkeur voor je gezicht en als je na twee minuten te hebben stil gestaan even je hand over je gezicht haalt heb je daar minstens 10.000 lijkjes op zitten. We zijn beiden principieel geweldloos en eveneens beiden overtuigd vegetarier, maar ik haalde m'n hand wel 10 x per minuut over m'n gezicht, en als ze te eten waren at ik elke dag gebakken midgetjes. Ze drijven je echt tot het uiterste!! Ze hadden trouwens een voorkeur voor de binnenkant van de tent en regelmatig waren daar congressen van enige tienduizenden knutjes, 't was wel hun laatste, want Mc. Barrens pijptabak dood ze onverbiddeijk.

Maar genoeg hierover, nu de andere beesten en vanzelfsprekend planten.

Om te beginnen kwamen er voor ons veel te weinig roodborstjes voor, deze edele vogeltjes waren verzot op kleine vliegjes. Helaas ontbraken de zwaluwen, hoe we er ook om smeekten!!

Wel waren er goudhaantjes, fraters, zwarte mezen en glanskoppen.

Toen we in Achnasheen op de trein zaten te wachten kwamen achtereenvolgens een smelleken, een blauwe kiekendief en een groep edelherten langs. Vooral de smelleken, een mannetje was dankzij een felle zon erg goed te bekijken.

In de grote Lochen (= diepe meren) die veelvuldig voorkomen konden we bijzonder mooi de parelduiker bekijken, die fraai in zomerkleed was.

Wat is Achnashellach voor een gebied? Nu ja, in enkele woorden: een ruw berggebied met veel rotsen, beekjes en watervalletjes, met in de dalen grote lochen en hier en daar uitgestrekte bossen (vnl. naald).

Zodra je wat hoger komt gaat het bos over in de wat heideachtige vegetatie, waar in de wat vochtige delen de beenbreek weer voor de vrólijke noot zorgt.

Ook hier kwam de zonnedaauw voor en wel behalve de ronde en de lange, nu ook de kleine.

No enige honderden meters hoger werd vooral de dopheide algemener, terwijl overal tussendoor vleugeltjesbloem en engels gras stonden.

Op ongeveer 6 à 700 meter hoogte was er daar plotseling het vetblad (ook een vleesetende plant), heidekartelblad en alchemelia alpina, een bergvariant van de ons uit Limburg bekende vrouwenmantel en kleine, lager dan deze.

Nog hoger kwam hier en daar een tripmadam of een zevenster voor, terwijl ook een echte guldenroede zich hier kon handhaven.

Toen wij de Fuar Thóll beklommen hadden (een kilometer hoog), hadden we een prachtig uitzicht over vele dalen, bergen en lochen en was tevens duidelijk dat de bossen zich enkel in de dalen bevonden.

Onze tent stond in Achnashellach forest, en ons water haalden we uit het kleine beekje dat zich vlak langs onze tent naar beneden worstelde.

Bij de aftapplek stond een mooie steenbreek en langs het spoor vonden we behalve gele maskerbloem, fraai hertshooi en moeras droogbloem, ook veel mosjes, varens en korstmossen.

Als laatste wil ik nog noemen de wolfsklauwen, die ook typerend zijn voor "arme" biotopen en in Nederland ook steeds zeldzamer worden.

Hier determineerden we de volgende soorten:

plompe wolfsklauw (*lycopodium selago*), *lycopodium alpinum*. door ons maar bergwolfsklauw gedoopt en grote wolfsklauw (*lycopodium clavatum*).

Tot zover voor wat betreft Schotland dit maal. Volgende keer Shielday en Minsmere.

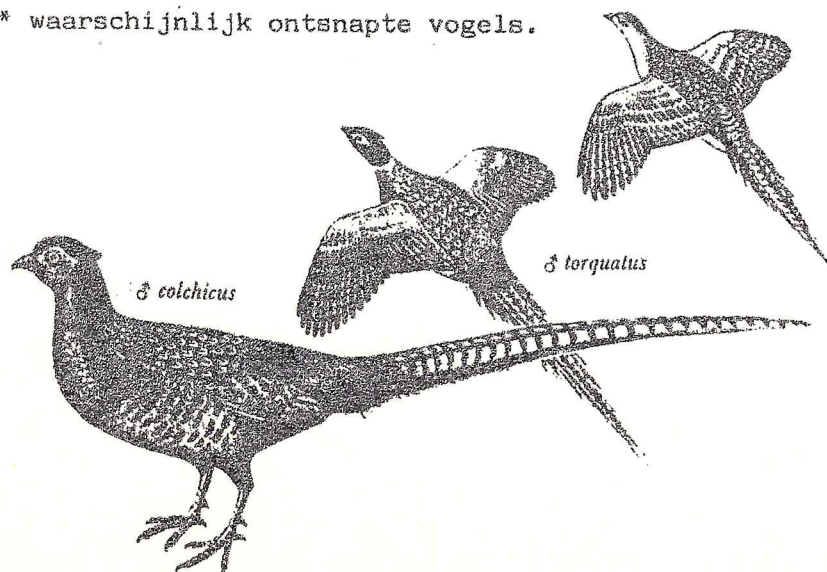
Henkjan Kievit/Kars Veling.

Na eerst via 's-Hertogenbosch naar Nijmegen te zijn gereisd, huurden we fietsen. We reden naar de dijk en hoorden en zagen we gelijk een zwart roodstaartje. We troffen er ook een mede vogelaar die ons de raad gaf naar de oude steenfabriek, de Vlietberg, te gaan. We deden dat en hoorden op weg daarheen heggemussen. We zagen in de uiterwaarden bij de Vlietberg o.a. tureluurs, grutto's, Kievitten, grauwe ganzen (2 ex.) en wintertalingen. We gingen een eind terug op de dijk en keken door de telescoop naar buizerd, kempiaan en ook nog een brutale graspieper en een paartje krakeenden. We waren maar met een paar man, vele fanatiekelingen lieten het afweten. We kregen honger en gingen naar de supermarkt en sloegen in. Onder het eten werden bonte strandlopers en bontbekpleviëren gezien. Op de terugweg werd er ook nog gevogeld en we maakten op spoor 1 de onderstaande soortenlijst op.

fuut	pijlstaart	waterhoen	kokmeeuw
dodaars	smient	scholekster	zilvermeeuw
aalscholver	wintertaling	kievit	stormmeeuw
blauwe reiger (5)*	slobeend	bontbekplevier	holenduif
knobbelzwaan	kuifeend	kleine plevier	houtduif
grauwe gans	tafeleend	watersnip	veldleeuwerik
kolgans	nonnetje	wulp	graspieper
nijlgans (5)**	grote zaagbek	tureluur	witte kwikstaart
bergeend	buizerd	grutto	spreeuw
wilde eend	torenvalk	kempiaan	vlaamse gaai
krakeend	meerkoet	bonte strandloper	ekster
kauw	roodborst	pimpelmees	vink
zwarte kraai	zwarte roodstaart	boomkruiper	groenling
winterkoning	zanglijster	huismus	rietgors
heggemus	merel	ringmus	fazant
tjiftjaf	koolmees		

* er waren maar zeer weinig reigers, zijn ze naar de kolonies?

** waarschijnlijk ontsnapte vogels.

Peter Berkien.

Genoeglijk keuvelend zitten we in het Nonnetje, 't is 5 uur. De handen nog stijf van de kou. Een kant van ons gezicht is roodgloeiend en bijna gevoelloos van de harde storm die ons op de dijk overviel.

De hagel liet diepe indrukken op ons achter. Het koffiezetapparaat pruttelt, Suzan ook in haar zakdoek. Marcel knoeit met sinaasappelsap.

Flashback:

Het is 10 voor 7, de wekker loopt af, vlug uit bed, tenen onder de kraan, boterham in de hand en op de fiets naar het Nonnetje, lekker weer eens op ekskursie. En niet te geloven, daar stonden al 7 mensen op Suzan te wachten.

Ah, daar is ze al, en vrolijk vertrekken we en arriveren op de Goilberdingerdijk, waar de zon de uiterwaard een vrolijk aanzien geeft.

Wulpen jubelen en een tureluur fluit. Donkere wolken doen zich ontstaan boven onze hoofden, Etienne doet z'n regenjas aan.

In de gracht van het tweede fort zwemmen eenden: kuifeenden, wilde eenden en warempel een mannetje krakeend, een vogel die in voor- en najaar in erg klein aantal in deze kontreien voorkomt. Uit de wolken druppelen druppels, Etienne doet ook z'n regenbroek aan. Doe maar zong door de kelen van twee vrouwelijke doemaarders van Willem Duys en Van der Meyden.

Zij schreeuwden zo hard dat de tjiftjaffen en andere kleine bruine zangers van schrik hun bek hielden, en bij Marco Bakker vielen ze enige takken lager (van de schrik of van de wind?).

Maar goed, toen onze ekskursieleider zijn fiets met datgene wat daarop zat stoppte en de dames rustig tot de orde riep, begrepen zij wat zij misdeden en deden verder weer rustig giechelend mee met de ekskursie.

Deze had inmiddels al velerlei vogels opgeleverd zoals purperreiger en - voor en kelen de eerste dit jaar - boerenzwaluwen.

Vlak voor Leerdam had veel wind de wolken weggeblazen waardoor de zon ging schijnen, en Etienne z'n regenbroek weer uitdeed, zo ook z'n jas, toen we in het Turkse café "Anadoulou" even warm werden, en koffie, respektievelijk thee dronken. Na een aantal minuten naar Turkse muziek geluisterd te hebben (ik voelde me net een Turkse tortel) gingen we weer verder langs de Roekenkolonie, waar Etienne van ons weer enige kledingstukken aan mocht doen, terwijl wij ondertussen de kenmerken van de Roek repeteerden (er stond in de vorige Hak-al een erg goed stuk over kraaiachtigen).

Eindelijk arriveerden we dan op de dijk waar onze ekskursieleider een kollege trachtte te geven over het voorkomen van de purperreiger. Wij luisterden met open mond (van bewondering, of gaapten we ??).

Wreed werd deze interessante keuvel verstoord door een hagel-, sneeuw-, regenstorm, waarbij Etienne toch te laat z'n broek aankreeg, en nat werd.

We zetten onze fietsen weg, en sommigen gebruikten een boompje om wat urine kwijt te raken. Daarna wandelden we, en hoorden en zagen erg veel vogels, zoals slobbeenden, watersnippen en zeer erg mooi (tautologie, zegt onze wetenschappelijk medewerker) een bruine kiekendievenman.

Ach wat was het weer toch wisselvallig, prachtige zon met sperwer, en één minuut later donkere regenbuien met dotterbloemen (ja, we keken ook naar planten).

In de dekking van de Nieuwe Zuider Lingedijk slopen wij naar een blok beton uit W.O. II toe. Deze werd als eerste bestormd door Etienne die de zorg opgedragen had gekregen voor de gewonde fietsen en mensen. Deze bestorming leverde (helaas) geen gewonden op en dus liepen wij als gespannen voolsnaren uit te kijken naar blauwborsten die hun lieflijke gezang daar ook vorig jaar lieten horen. Na een wandeling door het pittoreske plaatsje Henkelum en een nieuwe wisseling van de benedenregenkleding waarbij twee baltsende buizerden bewonderd konden worden, kwamen wij bij de fietsen aan waar Etienne het nodig vond zijn ongewassen voeten in de sloot schoon te maken.

Het donkere wolkenspel zorgde voor een fikse bries die ons, ja, u raadt het al, rechtstreeks naar een café in Asperen blies, uiteraard o.l.v. co-assistent Kars. In het café werd op het biljart uitgevochten wie de rekening ging betalen en nadat de strijd gestreden was bleek er geen overwinnaar te zijn en dus waren Kars en Marcel de klos.

Na deze inwendige versterking en verstrooiing namen wij de fiets op weg naar Culemborg. Onderweg leverde dit o.a. meerdere boerenzwaluwen op en zag Lucy diverse vinken. Het colevaarsnest in Schoonrewoerd was niet bezet, maar niet getreurd we moesten maar een half uur langer in de tegenwind fietsen.

Paul probeerde de biologen in het gezelschap te overtreffen door het opsommen van zeer veel Latijnse namen, en werd regelmatig door andere bomenkenner Hans gekorrigeerd.

De leider had maling aan wind en tegenweer en deed weer bijzonder interessant. Hij verklaarde waarom de eikvaren polypodium vulgare heet, en plukte daarvoor een mooie knotwilg kaal. Hier zijn uitleg: poly is veel en podium is podium; op het eikvarenblad zitten veel podia. Ja knikten we en stonden verbaasd over zijn grote kennis.

Op de Diefdijk hadden we erg veel tegenwind, en Etienne werd helemaal gek, net een knipperlicht: aan-uit-aan-uit-aan-uit enz. (z'n regenbroek tenminste).

Om nog even terug te komen op het p. vulgare, dit was naar aanleiding van het gedrag van de eeuwige beterveter van deze ekskursie.

Op het laatste traject hadden we zeer sterke wind half in de rug en we gebruikten onze jassen als zeil en vlogen naar het Nonnetje.

einde flash-back.

Inmiddels is het nog gezelliger geworden, koffie en jus d'orange vliegen van nek in nek, terwijl de patat die Hans trakteerde behalve via mond-slokdarm in de maag, ook via een hand en de lucht in de haren van diverse mensen terechtkomt.

Ah, wat hebben we een lol, oh, wat is het Nonnetje gezellig.

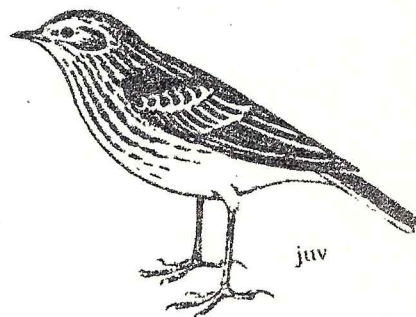
Nee Marcel gooi nu niet met stoelen, en ook die stencilmachine moet nog langer mee!! Maar goed, 't was een gezellige en erg succesvolle ekskursie!

Paul, Hans, Xandra, Marcel (niet die lange), Marcel (wel die ja!), Suzan, Lucy, Kars, Etienne.

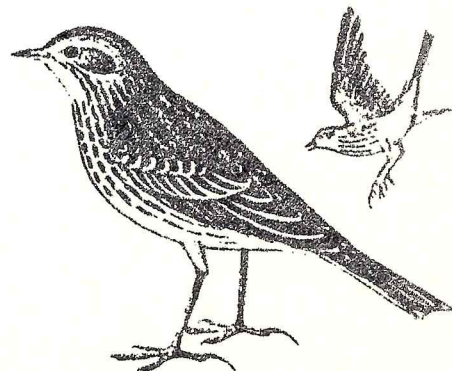
Waargenomen vogels:

fuut
blauwe reiger
purperreiger
knobbelzwaan
wilde eend
krakeend
smient
slobeend
wintertaling
kuiifeend
waterhoen
meerkoet
buizerd
sperwer
bruine kiekendief
torenavalk
houtduif
holenduif
turkse tortel
kievit
scholekster
grutto
wulp
watersnip
tureluur
zwarte kraal
kauw
roek
groenling
heggemus

zilvermeeuw
stormmeeuw
kokmeeuw
fazant
grote bonte specht
veldleeuwerik
boerenzwaluw
ekster
vlaamse gaai
spreeuw
winterkoning
koolmees
pimpelmees
matkop
staartmees
merel
kramsvogel
zanglijster
grote lijster
roodborst
fitis
tjiftjaf
graspieper
witte kwikstaart
kneu
goudvink
vink
putter
huismus
rietgors

Graspieper
Anthus pratensis

DE T J I F T J A F

Ik heb in onze tuin de tjiftjaf weer gehoord;
de laatste dag van maart is hij teruggekomen.
En onverstoorbaar in de kruinen van de bomen
hamert hij lustig op zijn aambeeld voort.

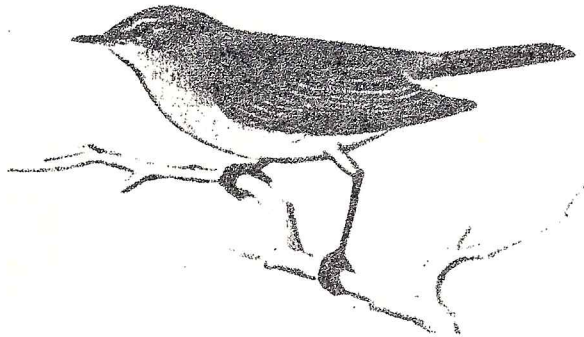
Ik heb toch wel een beetje naar hem uitgezien;
voor mij is hij een echte lentebode!
Want met zijn komst begint een periode
waarin alom het prille nieuwe leven is te zien.

De bomen kleden zich in heldergroen gewaad;
je ziët de knoppen als het ware openspringen!
En bij het lentelied, dat vele vogels zingen,
slaat hij, de tjiftjaf, onvermoeid de maat!

't Beestje schuwt de nabijheid van de mensen niet,
't houdt ons gezelschap, soms tot in oktober.
Maar ook al is zijn liedje nóg zo sober:
"tjif-tjaf-tjif-tjaf"... Eéntonig is het niet!

2 april 1982

Pater J. de Cloet o.s.a.
Ridderstraat 40
4101 BK Culemborg

Massale sterfte van sparren in buitenland.

In de afgelopen tien jaar is buiten onze grenzen een onrustbarende sterfte geconstateerd van sparren. Vooral in bossen en wouden die zich uitstrekken van Frankrijk tot Hongarije en van Italië tot de Scandinavische landen is de klap al bijzonder hard aangekomen en ligt het bomenverlies tussen de twintig en dertig procent. Het gaat hierbij vooral om de gewone zilverspar (*Abies alba*).

Uit uitgebreide onderzoeken, waarbij gebruik werd gemaakt van meetstations, is gebleken dat het afsterven van sparren vooral door luchtverontreiniging in de hand wordt gewerkt en dat ook enkele andere bomensoorten in slechte konditie dreigen te geraken.

Volgens het Duitse natuurwetenschappelijke tijdschrift "Rundschau" is de oorzaak nogal complex. "Bijna onopgemerkt werd het ecosysteem binnen onze wouden en bossen gewijzigd. Door binnensluipend gif verminderde de vitaliteit van de sparren. Onze bossen bevinden zich dan ook in een stress.situatie."

Hoe is de situatie in Nederland? Volgens de heer W.M.J. den Boer van de afdeling bosontwikkeling van Staatsbosbeheer worden de ontwikkelingen in het buitenland met grote bezorgdheid gevolgd, maar is er in ons land vooralsnog geen sprake van een rampzalige toestand. "Het gaat voornamelijk om de zure neerslag, de zwavel-dioxide. In de bossen meten we een zwavelneerslag van 25 à 30 kilo per hectare per jaar, Jaarlijks blaast de industrie in totaal vijfhonderdduizend ton de lucht in en dat daalt als een soort sneeuw neer over bomen en planten. Dat is een tamelijk ongezonde zaak. Toch zie je in het Nederlandse bos nauwelijks verschillen optreden. Maar in Duitsland, ten noorden van het Roer-gebied, vallen er wel gaten en sterft de zilverspar in grote aantallen af.

De gifbelasting die daar wordt gemeten, is evenwel drie keer hoger. De luchtverontreiniging die Nederlandse industrieën veroorzaken, drijft in de meeste gevallen af naar Scandinavië.

Overigens staan er betrekkelijk weinig zilversparren in onze bossen. Zij voelen zich niet thuis in de bodem en het wisselend klimaat. Nee, ik maak me eerder zorgen om de bemesting van de akkers. Neem bijvoorbeeld de Peel. Daar wordt nogal zwaar gewerkt met organische meststoffen. De vrijkomende ammoniak verdamppt, wordt opgenomen in het regenwater en belandt op boomstammen of rechtstreeks in de bodem. Dit heeft verzuring tot gevolg. We hebben al metingen verricht.

De geregistreerde concentraties lagen enkele malen hoger dan de hoeveelheid ammoniakgas die je nodig hebt in een zogeheten begassingskamer om één boom kapot te krijgen"" , aldus de heer Den Boer van Staatsbosbeheer.

-.--.-.-.-.-.-

Overgenomen uit het maandblad "Grasduinen", april 1982, met telefonische toestemming van Medianet B.V., sectie Grasduinen, bij monde van Mevr. Janneke Mulder.

-.--.-

~~Verslag~~

maandelijkse vergadering d.d. 19 april 1982.

De vergadering viel tesamen met de vogelkursus en volksdansen.
aanwezig: Lucy v.d. Sluis, Suzan van Veen, Kars Veling, Marcel v.d. Tol,
Jan en Hans Rietvink.

De agenda voor deze vergadering werd als volgt vastgesteld:

- ingekomen stukken
- paddenproject
- kampen
- kontakt plaatselijke agrariërs
- avondvierdaagse
- ekskursieprogramma

ingekomen stukken.

De Wulp nr. 1

Jaarverslag van de Vogelbescherming Den Haag en omgeving 1981.

Domphoorn van de Vijfheerenlanden nr. 1

Natuur en Milieu april 1982

Argus nr. 1

t.b.v. Bestrijdingsmiddelen in en om 't huis. Uitgave Natuur en Milieu is gevorderd tot boek van de bibliotheek (dinsdags geopend van 19.00 tot 20.00 uur). van de Gemeente Culemborg een verdeling van de subsidie. van de Nederlandse Wandelsportbond aanmeldingsformulieren voor de avondvierdaagse.

Een verzoek om weer mee te doen aan 't veldmuizenonderzoek. Helaas doen wij hier niet aan mee, omdat de nieuwe snelweg precies door 't telgebied loopt. Zeker 3/4 deel van de populatie is vereeuwigd onder het asfalt.

paddenproject.

Door de goede temperatuur en het vroegtijdig plaatsen van het gaas, gaat het zeer goed. Er zijn geen dode padden gevonden, zowel op de weg als in de emmers. Er is een kompliment aan de tellers, er wordt zeer goed geteld.

kampen.

Kamp Groesbeek is nog niet vol mensen. Voor het Hemelvaartskamp hebben zich al 25 mensen aangemeld. Hopelijk komt er in oktober weer eens een Flevokamp. Berichten hierover in de volgende edities van de Hak-al.

Kontakt plaatselijke agrariërs.

Voorstel van Han Jansen en Kars Veling, om de boeren een goede voorlichting te geven over de door ons geknotte wilgen en het reilen en zeilen van de Natuur- en Vogelwacht. Waarom wij het doen en waarvoor; b.v. vogelinventarisatie e.d.

avondvierdaagse.

Zes personen hebben zich aangemeld, maar op dit ogenblik nog geen leider. Ook niet door liefdelijke blikken van Lucy en Suzan op Kars, Marcel en ondergetekende.

ekskursieprogramma.

Twee gasten (meiden) willen een ekskursie leiden, te weten Lucy en Suzan.

Op aanraden van de heer M. van der Tol wordt het een landschapsekskursie naar Langbroek. Veel sukses dames!

Berbera kwam net te laat. Ze moest zich wel schamen, zeer diep zelfs.

Het verslag van de vergadering van februari is spoorloos verdwenen, heeft pootjes gekregen. Ze heeft zich lam geschreven.

Hans Rietvink.

-o-o-o-o-o-o-

HIERNA ZOU AANSLUITEND HET VERSLAG VAN DE MAANDELIJKSE VERGADERING VAN DE MAAND MEI 1982 KUNNEN KOMEN.

IK HEB TOT 20.25 UUR GEWACHT, MAAR NIEMAND KWAM OPDAGEN (TERWIJL DEZE DATUM WEL IN DE HAK-AL STOND).

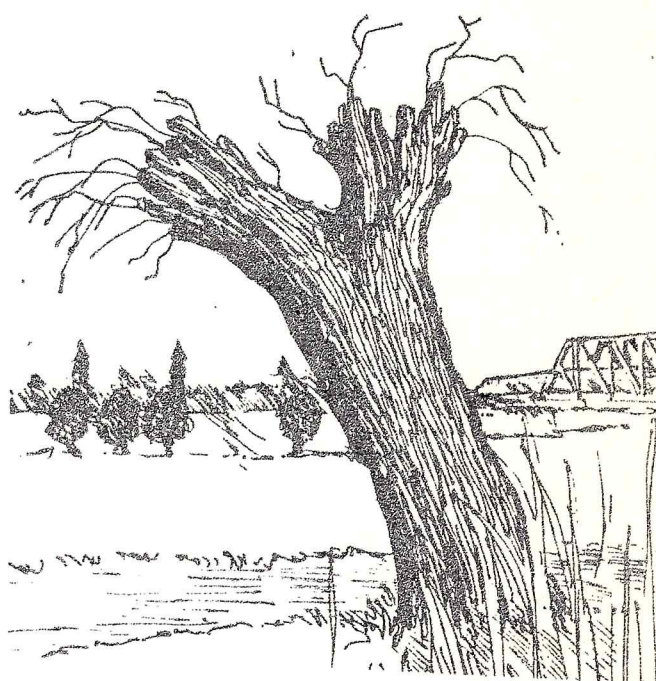
VANDAAR DUS GEEN VERSLAG IN DEZE HAK-AL EN DUS OOK GEEN AANVULLING OP HET EKSKURSIEPGRAMMA, BEHOUDENS DAT VAN DE PLANTENWERK GROEP, DAT AL VER VOORUIT WAS SAMENGESTELD. ALS DE DONDERDAGAVOND VOOR VELEN EEN MINDER GESCHIKTE DAG IS, MELD DIT DAN S.V.P., ZODAT BIJ VASTSTELLING VAN HET EKSKURSIEPGRAMMA EEN ANDERE OF VASTE AVOND VASTGESTELD KAN WORDEN.

JAN RIETVINK.

Knotlied: D'n zotte knotter.

refrein: knotters van het Betuws land
neemt gereedschap in de hand
dus pak je bijl en beugelzaag
die knotwilg moet nog kaal vandaag

1. Er stond een knotwilg in onze stad
die een grote pruik op had
maar gelukkig niet te laat
kwam Chris Kalden met z'n maats
2. 't Begon allemaal in Beusekom
daar gingen de eerste takken om
die bomen werden veel te zwaar
met wel hout van 20 jaar
3. Toen na vijf jaar Chris vertrok
kregen we het aan de stok
met Jan Rietvink en z'n staf
alle vier zijn even maf
4. Toen Jan de bijl uit handen gaf
ging Peter gretig aan de slag
en zoals die zak beweert
is het werk dat nooit frustrreert
5. Na hakken, zagen en de rest
smaakt de koffie opperbest
we zijn het al 10 jaar gewend
Kaldens koffie steeds present
6. Peter, Arie, Herman, Jan
het is een groot wisselplan
en die zotte NS-sfeer
verpest de zaak weer keer op keer

-O-O-O-O-O-O-

Liederen, gezongen door het onvolprezen en zojuist onderscheiden kinderkoor

"De Knotsjes"

Zagen (melodie: zagen)

Zagen, zagen, wiedewiede wagen
zaterdag weer knotwilgen belagen
motorzaag erin
bijnl ertegenaan
dan is het werkje zo gedaan.

Den dwaas zat in de bomen (melodie: den uil zat in de olmen)

Wij knotters in de bomen
wij hakken erop los
en hoor je tot de slomen
dan ben je wel de klos
knotjeluiden: knot knot knot knot
zaag zaag zaag zaag
brom brom brom brom
krak krak krak krak
auw auw auw auw

Wel Betuwse knotters (melodie: Annemarieke)

Wel Betuwse knotters waar gaat gij naartoe
Wel Betuwse knotters waar gaat gij naartoe
we gaan naar buiten, al naar de wilgen
faldera hopsasa hak ze maar kaal
we gaan naar buiten, al naar de wilgen
faldera hopsasa hak ze maar kaal

Wel Betuwse knotters, wat heeft dat voor zin
Wel Betuwse knotters, wat heeft dat voor zin
doe het zelf, je zult het weten
faldera hopsasa hak ze maar kaal
doe het zelf, je zult het weten
faldera hopsasa hak ze maar kaal

-0-0-0-0-0-0-0-

Herskuis

Aanwezig: 15 personen.

Ruim van tevoren hadden alle medewerkers aan de tellingen en inventarisaties bericht gekregen over deze vergadering alsmede de agenda.

Hierdoor had iedereen zich goed kunnen voorbereiden en konden we relatief snel de punten afwerken.

1. Hoe funktioneert de nieuwe opzet m.b.t. S.O.V.O.N.?

Hierover was men wisselend. Met name Leo wilde het graag op deze manier voortzetten, terwijl enige anderen vonden (zoals districtscoördinator ook vertelde) dat de blokken rond Culemborg voldoende onderzocht zijn.

2. De ekskursie rond moeilijke zangers zal volgend jaar worden gehouden in het kader van de jeugdvogelkursus.

3. Bespreking inventarisatieplan door Marcel en Kars. Beiden waren van mening dat voordat we het gehele gebied gaan inventariseren, we beter eerst een grotere groep waarnemers kunnen kweken, door grotere didaktische en edukatieve inspanningen, zoals met name: de vogelkussussen voor ouderen en jeugd.

Wanneer we over een jaar of twee meer inventarisatoren hebben, zal het algehele gebiedsonderzoek veel sneller en efficiënter plaats kunnen vinden.

4. Steltloperonderzoek toegelicht door Leo.

In de komende jaren zal een onderzoek worden gehouden met name gericht op wulpen. Aangezien deze vogel in onze kontreien regelmatig te zien is lijkt het ons erg nuttig hieraan mee te werken.

5. Speciale vogelkampen.

Hopelijk zal in de herfstvakantie een speciaal vogelkampje worden gehouden in de Flevopolder in het kader van de jeugdvogelkursus.

De bedoeling is dat vooraf aan het kamp de diverse vogelsoorten en/of onderzoekjes al voorbereid zijn, zodat er zeer gericht gewerkt kan worden. Nader bericht volgt.

6. Trektellingen.

Marcel vertelde wat meer over de tellingen die geweest zijn, en nog zullen komen. Hij nodigde mensen uit om mee te werken, met name aan de landelijke georganiseerde simultaantellingen.

7. Globale verkenning blok 3923 door de accurate en toch sympathieke Tom.

We hebben nu een goed beeld gekregen van het blok en waar de meeste vogels waar te nemen zijn. Tevens werd voor koninginnedag een ekskursie gepland die zeer geslaagd is geworden.

In de rondvraag kwamen nog een aantal zaken aan de orde die ik helaas niet heb opgeschreven. Wel werd nog de ekskursie naar de Regulieren gememoreerd, waar door een aantal deelnemers zo werd gekletst, dat de mensen die wél vogels wilden horen dat wel konden vergeten. Ieder die meegaat moet zich (op gezette tijden) rustig kunnen houden. Liever een ekskursie met 2 mensen dan een met 13 mensen (zoals in de Regulieren) waarvan de helft kletst. Oké ???

~~Verslag~~

ekskursie Biesbosch d.d. 1 mei 1982.

6.25 uur. De wekker gaat met een monotoon gezang af. O jéé, naar de Biesbosch.

7.05 uur. Ik stap (thuis) de deur uit, later op de Weidsteeg het gekweel van de zwartkop en jawel het gebrabbel van de tuinfluiter.

Ah, daar zijn Lucy en Hans en ja Suzan heeft zich ook reeds naar Culemborg geworsteld en last but not least, jawel, Berbera komt aangezwind. En dit was de basis voor deze impressie.

Marcel.

Hetzelfde als Marcel, maar dan een half uur later.

Berbera.

Dir was dus een korte opmerking van Berbera, die hiermee haar bijdrage aan dit verslag leverde. Jammer was het dat Lucy niet mee mocht helpen aan het schrijven van dit manuscript. Maar Lucy, wij leven met je mee.

Hans, Suzan, Marcel.

Sinds tijden was de ekskursieleider weer eens op tijd en kondeh de kaartjes gekocht worden (hier werd echter niets persoonlijks bedoeld). De trein bracht ons razendsnel naar Gorkum (Gorinchem voor de geografen). Onderweg bleek dat het niet toegestaan was een peuterfiets als handbagage mee te nemen. Hierop hebben wij een klacht ingediend bij de N.S.-afdeling van de N.V.W.C., echter deze klacht kon niet door de betreffende personen in behandeling genomen worden (wij zetten ons onderzoek voort). Maar genoeg gezwetst. Wij zullen het eens hebben over het echte ekskursiewerk.

Na een fietstocht met harde tegenwind en weinig vogels kwamen wij bij het plaatsje Hank aan, waar wij na een kleine versnapering in de roeiboten stapten (de roeikunsten bleken van dusdanige aard dat besloten is aan de Olympische Spelen voor natuurliefhebbers deel te nemen en wel aan het onderdeel kunstroeien oftewel rietbreken). De vogels lieten zich (helaas) maar zelden horen en zien, maar toch konden de volgende soorten op de heenweg waargenomen worden, zoals b.v.: bruine kiek, fuut, meerkoet, gele kwik, scholekster, roek, zwarte kraai, ekster, kneu, zwartkop, blauwborst, grutto, kievit. Maar er werden ook nog enkele plantensoorten herkend zoals grote brandnetel, grote valeriaan, dotterbloem (de Biesbosche ondersoort, waarover straks meer), bittere veldkers, smeewortel, paarse en witte dovenetel, kleine veldkers, gele lis, bereklauw, hondsdrif, groot zwenkgras, grote klis, groot hoefblad, paardebloem, madeliefje, fluitekruid, herderstasje, rietgras en nog veel meer van dat groene spul.

Bij het begin van de rondleiding bleek de rondleider niet aanwezig te zijn, daar wij nog honderd meter in zwaar weer moesten roeien.

De boswachter (= rondleider) wachtte ons op in het griendbos, dat voor bezoek opengesteld was (voor ons dus). Hij wees ons o.a. op het verschil tussen de dotterbloem van de Biesbosch en de dotterbloem van de Betuwe. (de Biesbosche dotterbloem kan zich vegetatief (ongeslachtelijk) voortplanten, doordat zij worteluitlopers in haar okselknoppen kan hebben, verder is de bloem wat groter en wordt de stengel wat langer.

Door de boswachter werd een duidelijk verschil gegeven over het onderhoud van de Biesbosch. Een redelijk gedeelte wordt nog onderhouden zoals 20 jaar geleden. Dus als echt griendhak gebied; de griendstobben worden om de 3 jaar gesneden door middel van een hakmes. Het hout wordt verbrand, om geen concurrentie te maken met de mensen die ermee moeten verdienen.

Hoe is de Biesbosch ontstaan:

Door het moeren = zout winnen van het veen, zijn er zwakke plekken ontstaan in de dijken. Tijdens de Elizabethvloed werden de dijken doorbroken, waardoor een groot gedeelte van Zuid-Holland en Noord-Brabant onder water kwamen; dit gebeurde op 18 november 1421. Doordat de Maas en de Waal slib afzetten, kwamen er platen in de plas water te liggen waarop zich biezten vestigden, o.a. matbies. Deze werden elk jaar gesneden. Door toedoen van de mens werden de platen steeds hoger met als gevolg dat de biezten werden verdreven door riet, dat + 2 meter hoog werd en gebruikt werd voor de woningbouw. Na tientallen jaren werden de platen zo hoog dat er zelfs geen goed riet meer kon groeien. Men ging toen over naar 't Betuws voorbeeld. Het planten van griendstobben. Het gebied is trouwens in het beheer bij de Domeinen.

Terug naar heden. De boswachter laat nu duidelijk het verschil zien tussen de onderhouden grienden en de grienden waar al 20 jaar niets aan gedaan is. Overal zie je omgevallen en verrotte bomen, waar ook een heel andere vegetatie is.

Nadat we drijfnat uit de grienden gestrompeld waren, werden de roeiboten achter de motorboot van de boswachter gebonden (volgens Marcel v.d. Tol een straaljager, maar die is niet zo slim, wat de meesten wel zullen weten, en hier dus onnodig vermeld wordt [Suzan]).

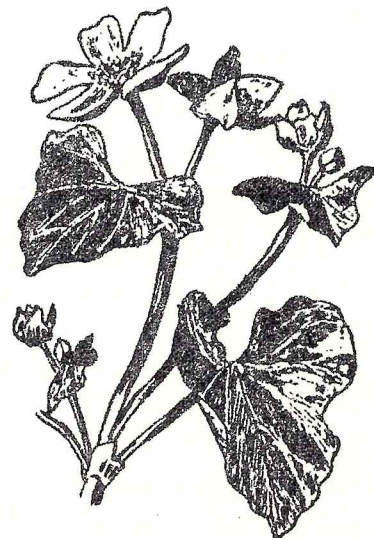
De achterste boot was het vrolijkst en er werd luid gezongen en een imbeciel spelletje gedaan; ik ga op vakantie en ik neem mee een: tandeborstel, scheerapparaat, paraplu, verrekijker, regenbroek, kammetje, regenjas, frituurpan, laarzen, water, thermosfles met koffie, berenburg (om warm te blijven). Van Berbera weten we 't niet meer: vriendinnetje, vriend, hond, patat en toen gaf Berbera het op.

In de haven werd nog een visdiefje waargenomen. Na de boswachter hartelijk bedankt te hebben, zijn we naar het restaurant van de jachthaven gegaan, waar erwtensoep, tomatensoep, chocomel en koffie werd genuttigd.

In een ijl tempo naar Gorinchem, want de trein van 16.45 uur wilde Leo wel graag hebben. Al gauw werd het een wielerronde, in Nieuwedijk werd er door de kopgroep gestopt om de tussentijd op te nemen; na 3.15 minuten was de ploeg weer compleet. In Gorinchem doken wij als hongerige wolven in de plaatselijke horeca. Wij hadden geen zin om de trein te halen. Na een voorspoedige treinreis kwamen wij aan bij Huize Rietvink, alwaar wij onder het genot van aanmaak limonade en koffie dit verslag maakten. Tevens willen wij onze dank betuigen aan de overige ekskursiegangers, de boswachter voor de rondleiding en de terugvaart, de konduktrice en kondukteur van de N.S., de serveersters van het cafetaria, de waterdichte regenpakken, de altijd trouwe verrekijker, de fles Berenburg en pils van Hans, alsmede de voortreffelijke koffie met suiker en de altijd getrouwe, goed georganiseerde ekskursieleider Leo v.d. Kooij.

Suzan van Veen, Berbera van der Vate, Marcel van der Tol en
Hans Rietvink.

dotterbloem

S U R I N A M E

=====

Een land wat ons als oude kolonie, liggende in de zogenaamde "West", bekend moet zijn, maar (helaas) echter bij het merendeel van de Nederlanders vrijwel of totaal onbekend is.

Suriname, zo'n 162.000 km² (+ vier maal Nederland), + 8000 km en 10 uur vliegen van Nederland, enkele graden ten noorden van de evenaar, liggend op het Zuid-Amerikaanse kontinent in het Caraïbische gebied, een land met een tropisch klimaat.

Vier maal zo groot als Nederland en toch maar zo'n 350.000 inwoners, waarvan het merendeel in de agglomeratie Paramaribo, tevens hoofdstad van Suriname.

Suriname grenst in het zuiden aan Brazilië, in het oosten aan Frans-Guyana en in het westen aan (Brits) Guyana. In het noorden is slechts de Atlantische Oceaan. Het grootste gedeelte van Suriname is onontsloten en is bedekt met tropisch regenwoud en wordt doorsneden door veel rivieren.

Kortom, een van de laatste (natuur)paradijzen op deze aarde.

Dick Jonkers had Suriname al verschillende malen bezocht o.a. als reisleader voor de Stichting Naturreizen toen hij + 1½ jaar geleden een dia-avond verzorgde over dit land voor de N.V.W.C.

Na de beelden en vele verhalen rijpte bij mij het idee om als het enigszins mogelijk was ook eens Suriname te bezoeken.

Het resulteerde erin dat ik met nog 10 anderen, waaronder Dick Jonkers maart j.l. in Suriname vertoefde.

Enige voorbereiding is wel op zijn plaats, want een bezoek aan een dergelijk land en zeker een tropisch land is bepaald geen reisje langs de Rijn. Ten eerste was er vooraf een kennismakingsbijeenkomst waar de nodige informatie werd verschaft. Het is natuurlijk altijd verstandig om vooraf het een en ander te lezen over wat je kan verwachten, de nadruk lag hierbij wel op de natuur en met name vogels, maar ook het land en haar gekleurde bevolking.

Het tropisch klimaat en omstandigheden vereisen ook nog wel enige gezondheidsmaatregelen. Het belangrijkste is sowieso dat je uitgerust op reis gaat en enige dagen rustig aan doet om aan het klimaat te wennen. Daarnaast zijn de nodige vaccinaties vereist, zoals voor geelzucht en gele koorts en ook malariatabletten zijn onmisbaar.

Dan is er de uitrusting nog, warme kleding is niet nodig, wel een goede regenjas, goede stevige en liefst hoge schoenen en bovendien een hoedje voor de felle zon. En tot slot, zeker als je het binnenland bezoekt, een goede gezondheid en konditie, welke toch wel een eerste vereiste zijn. Goed voorbereid kun je dan met een gerust hart op het vliegtuig stappen, het tropische avontuur tegemoet.

Voor het eigenlijke verslag eerst een korte indruk van klimaat, landschap, flora en fauna.

klimaat

Men kent in Suriname niet de jaargetijden zoals wij die kennen, maar maakt onderscheid in kleine en grote droge tijd, kleine en grote regentijd.

Het invallen van de droogtes en regentijden wisselen van jaar tot jaar, de gemiddelde regenval in het noorden is $\pm$ 2200 mm per jaar.

De periode dat wij er waren was de kleine droge tijd, maar we hebben toch diverse tropische buitjes te verwerken gekregen, 50 mm op een dag of in enkele uren is geen bijzonderheid.

De gemiddelde temperatuur ligt rond de 30° en dat gekombineerd met een zeer hoge luchtvochtigheid geeft het tropisch sfeertje en het gevoel dat je tegen een muur aanloopt, als je uit het vliegtuig stapt, een klammige, zweterige warmte die direkt je lenzen en verrekijker beslaat. Je hebt toch wel een dag of twee nodig om aan deze klimaatsverandering te wennen, waarbij het verder zaak is te zorgen voor een voldoende vocht- en zoutgehalte.

landschap

Suriname kun je grofweg in drie gedeelten splitsen, de kust, de savanne-gordel, het hooglandbos (tropisch regenwoud).

Het kustgebied van ongeveer 350 km lengte bestaat uit zand- en modderbanken, waarvan $\pm$ 130 km aan sterke afslag onderhevig is en $\pm$ 100 km groeit daarentegen juist aan, daar vindt men ook meer kustbossen, de zogenaamde mangrove.

Er zijn plaatsen (o.a. Galibi, Wia-Wia, Matapica) waar het strand enkele kilometers per jaar verschuift door de zeestroming.

Het kustgebied wordt doorsneden door vele rivieren en kreken waarvan het water veelal brak is.

Achter de zand/modderbanken strekt zich een kleigordel uit van $\pm$ 30 km breedte die over het algemeen dicht begroeid is en waar ook de meeste bewoning is en landbouw-activiteiten (b.v. Wageningen en Nickerie).

Achter het kleigebied liggen vlakke zandgordels die lichter begroeid zijn, bossen en verspreide boomgroei, met grassen en struiken, de Savanne. Rondom Zanderij ($\pm$ 40 km ten zuiden van Paramaribo) ligt een mooi en bekend Savannegebied.

Na deze Savannegordel, waar ook veel menselijke activiteiten plaatsvindt, zo'n 75 à 100 km van de kust begint het heuvelland en wat dieper het land in ook enkele bergruggen waarvan de hoogste top $\pm$ 1250 meter hoog is.

Dit gebied is bedekt met "echt" tropisch regenwoud en wordt doorsneden door talloze rivieren, kreken en beken, welke tevens de "natuurlijke" toegangswegen zijn tot het binnenland, zij het vaak alleen bevaarbaar voor kleine schepen en korjalen.

Hier en daar in het oerwoud is een airstrip aangelegd, vaak bij of in de buurt van een kleine nederzetting.

flora en fauna

De flora is nauwelijks bevatbaar met zo'n 4000 bekende (!) varens en zaadplanten, en een onbekend aantal mossen, schimmels (zwammen - paddestoelen) en wieren.

Boomsorten zijn er alleen al een kleine 1000 !

De flora is uitgebreid, de fauna is zeker net zo rijk. Veel is nog onbekend, zeker de indektenwereld, maar bekend zijn 150 soorten zoogdieren (waaronder 8 apensoorten, waarvan wij er zes gezien hebben), + 650 soorten vogels (wij hebben in drie weken + 250 soorten waargenomen), 155 reptielsoorten, + 80 amfibiënsoorten, + 300 zoetwatervissen, 30 brakwatervissen, 70 bidsprinkhanensoorten, 100 termietensoorten, 78 kakkerlakkensoorten, 280 libellensoorten, 49 landslakken etc., etc.

Een globale indruk naar verschillende landschappen is misschien van nut.

Langs de kust vormen de bomen op de zand- en schelprijsen, de oude strandwallen en het swampgebied, het bosmilieu.

Dit milieu heeft een rijk dierenleven waaronder herten, tigni's (jaguars/panters) en brulapen.

Het kustgebied wemelt van de hagedissen, slijkspringers, wenk- en spookkrabben, wasbeerhondjes en niet te vergeten de eierleggende zeeschildpadden (4 soorten, krapé, karet, warana en aikantie, de laatste zo'n 600 kg zwaar).

Vogels langs de kust o.a. diverse reigersoorten, rode ibis, sternachtigen en steltlopers in enorme aantallen, een vergelijking met onze waddenzee dringt zich op.

Hier vindt men langs het strand o.a. geitenhoefblad dat het zand vastlegt, wat verder naar achteren vindt men mangrove langs kreken en rivieren.

Langs de rivieren zijn het vooral visarenden, wouwen, gieren, papegaaien, kwakachtigen en kingfishers (ijsvogels) die het vogelleven bepalen.

In de riviermondingen en kreken komt men met enig geluk dolfijnen en een zeekoe tegen, ook een ontmoeting met kaaimannen behoort tot de mogelijkheden.

In het Savannegebied vindt men een wat lichtere begroeiing met open stukken, palmen, grassen, licht struikgewas, katoenbomen.

Grote zoogdieren, welke zich nauwelijks vertonen, o.a. herten, bosvarkens en tapirs. Vogels o.a. gierzwaluwen, koekoeken, nachtzwaluwen, miervogels, vliegen-vangers, roofvogels.

Het tropische oerwoud slaat echter alles. Amazonepapegaaien, toekans, nachtzwaluwen, uilen, vele zangvogels, kolibries, spechten, trogons, rode rotshanen etc. Op granietplateau's (o.a. Raleighvallen/Voltzberg) leguanen, nachtzwaluwen en cactussen. Zoogdieren, vele soorten waaronder zo'n 8 apensoorten.

De planten- en bomenwereld is overweldigend, heliconas, orchideën, passeibloemen, lianen etc. In de rivieren o.a. piranha's, slangen, brulkickers, padden, spinnen, vleermuizen, gekko's, kortom je komt van alles tegen.

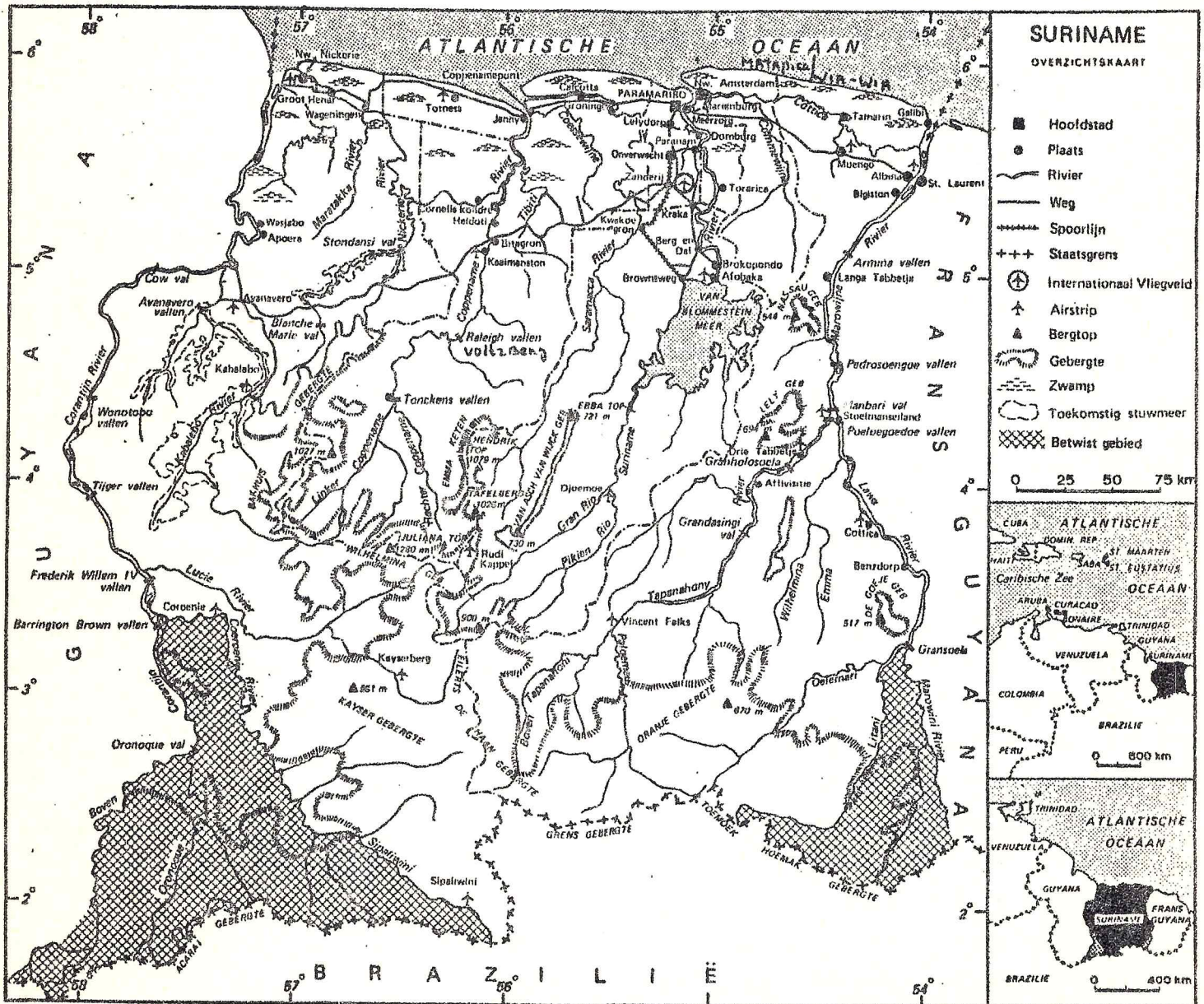
's Avonds een kakafonie van geluiden waar vele mensen niet tegen kunnen.

Het tropisch oerwoud is zo magnifiek dat het niet meer dan mogelijk is om een glimp op te vangen en vast te houden, een rijkdom aan natuur die koste wat kost behouden dient te blijven, een erfgoed van ongekende weerga met talloze (nog) onbekende geheimen.

De volgende Hak-al hoop ik meer op de reis als zodanig in te gaan waar diverse facetten van Suriname de revue zullen passeren.

In het najaar, september/oktober, zal ik samen met Dick Jonkers een dia-avond over Suriname presenteren.

Harry v.d. Warenburg.

Woensdagmorgen om 6.30 uur stond de komplette ekskursie op het perron van station Culemborg. In totaal waren er acht ekskursiedeelnemers, en wel: Kars, Suzan, Leo, Peter, Etienne, Marcel, nog een Marcel en (uiteraard) Felix.

De treinreis kostte niet veel tijd en zo waren wij om 8.00 uur in Harderwijk, waar wij de bus pakten in de richting van de Knardijk. (We slaagden er niet in de bus vast te houden).

Bij de Knardijk gingen we wandelen in de richting van het natuurreservaat De Harderbroek. Onderweg zagen en hoorden we o.a. visdiefje, aalscholver, fitis, zwartkop, zanglijster, tuinfluiter, de sprinkhaan- en gewone rietzanger.

Om ca. 8.30 uur pikte de boswachter ons op. De boswachter vertelde zeer enthousiast over zijn berucht verleden als nestenzoeker en over het gebied De Harderbroek. Hij vertelde dat er o.a. 20 paren (!) bruine kiekendieven, baardmezen, waterrallen, porseleinhoentjes, kleinste waterhoen, diverse soorten steltlopers en verder de nodige rietzangers en zangertjes waren, in totaal zouden er op één dag 700 soorten waargenomen worden.

Na dit inleidend praatje gingen wij in ganzenmars achter de boswachter aan.

Hij deed zijn naam als nestenzoeker eer aan, daar hij ons op nesten van verschillende soorten wees, zoals torenvalk, bruine kiekendief, zwarte kraai, winterkoning, ransuil en wilde eend. Opvallend was dat de meeste nesten gemiddeld zo'n 2 jaar geleden nog bezet waren.

Het weer was trouwens best wel aardig, bewolkt, maar zacht en over het algemeen droog. Het Harderbroek was zeer rijk aan stelt- en watervogels. Met name vanuit de observatiehut konden we zeer goed de tien soorten eenden en vele steltlopers waarnemen.

De telescopen gingen van hand tot hand en slechts weinigen konden een zucht van intense verrukking onderdrukken bij het zien van een mannetje gele kwikstaart, die op slechts tien meter bij ons vandaan zijn schitterende kleuren en heldere roep liet zien c.q. horen.

Marcel, die het hele voorjaar al last van z'n oren heeft schold daardoor de prachtige smeerwortel uit voor witte dovenetel. Het zij hem vergeven, want de cursus taxonomie is nog maar halverwege.

De vogels wist hij inmiddels al heel redelijk. Leo had daar nogal wat moeite mee, maar de heldere uitleg van enkele ekskursiegangers hielpen hem geen stap verder. Overal in het riet riepen bosruiters, en boven diezelfde rietvelden schommelden de bruine kiekendieven.

Het meest massaal was de rietzanger aanwezig, en zelfs Suzan weet dat geluidje inmiddels te onderscheiden van dat van de fitis.

Zojuist weet dezelfde kursist ook de verschillen te vertellen tussen de zang van kleine karekiet en rietzanger. De eerste heeft n.l. een heel duidelijke volgorde (karre karre kiet kiet kiet), en roept in een veel rustiger tempo dan de rietzanger. De laatste maakt ook regelmatig een baltsvluchtje tussendoor.

De boswachter had nogal haast, en al snel waren 3 mensen een eindje achterop geraakt. Later prezen ze zich gelukkig, want ze zagen wel zo schitterend en dichtbij een baardmannetje dat ze er de hele dag nog ondersteboven van waren.

Prachtige vogeltjes met een simpel ping (metaalachtig) geluid.

De andere baardman (Leo) baalde zó erg dat hij onmiddellijk de functie van ekskursieleider aan Kars overdroeg en naar Culemborg terugging om (uit) te huilen in het kamerkoor.

De overige vier konden beter tegen hun verlies en besloten om zich toch maar bij de gelukkigen aan te sluiten (het [uit] huilen was hun trouwens toch slecht afgegaan).

En toen gingen we de dijk op en gingen tegen de dijk aanliggen en toen vlogen er opeens 2 wespddieven (!!!) over én de nodige kiekendieven. Maar toen nog net niet alle ogen dicht waren, besloot een zwarte wouw die dacht dat de kust veilig was de overtocht te kunnen wagen, maar oh nee, nog net op de juiste tijd werd hij door de telescoop opgemerkt (helaas zat er niemand achter, maar er was gelukkig ook nog een assistent-ekskursieleider die juist op tijd zijn aan haar geleende kijker terugleende).

Bij deze dijk zaten verder nog vogels als kemphaan, zomertaling, slobeend; vlogen er nog 2 zilverplevieren, enkele visdieven en zelfs een zwarte stern. Het laatste ekskursiepunt was het Harderbos, waar ondanks de afstomping (nee, er werd niet gevochten!) toch nog zwartkoppen, tuinfluiters, vinken, winterkoninkjes, fitisen en tjiftjafjes gehoord en gezien.

En als klap op de vuurpijl kwam Suzan bij het horen van een grasmus zo onder de indruk en de auto (bijna) dat wij zeiden: pas op een auto.

Nadat wij (majesteits meervoud) een harde sprint hadden getrokken om toch nog de bus te halen, die toch nog doorreed, kwamen wij na een half uur uitgeput (= hongerig) bij de stationsrestaurantie aan.

Wij stapten netjes naar binnen en begonnen direkt met het wijzigen van de inrichting. De eigenaresse, een vriendelijk en goedlachs figuur, bleek dit niet zo op prijs te stellen en gebood ons alles weer recht te zetten. Wij beloofden dit op onze eigen tijd te doen. In deze gelegenheid was een konsumptie verplicht. Eerder genoemd sujet legde uit dat een bounty en een mars géén konsumpties waren, zodat om iedereen binnen te houden één van ons wel 5 konsumpties moest nemen dat wij met graagte deden.

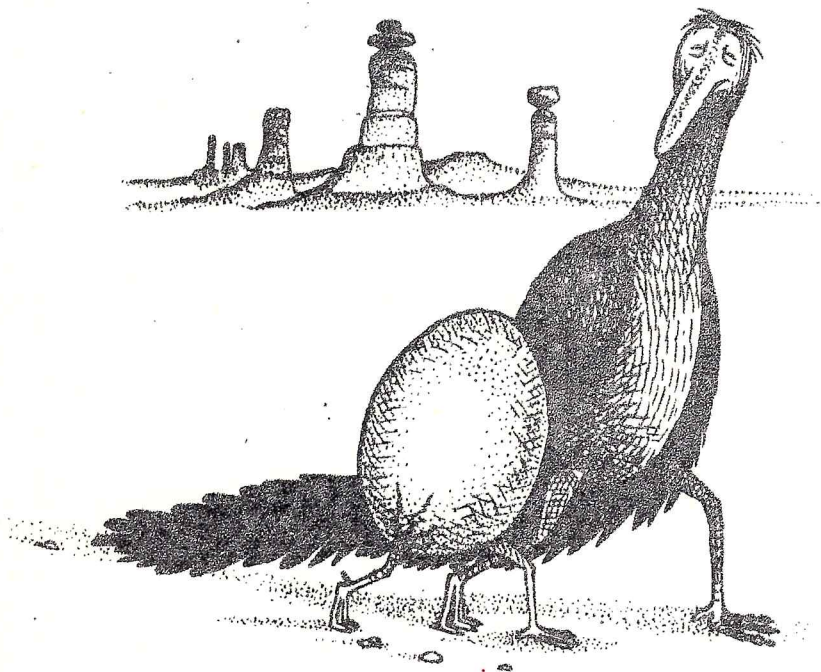
Bij het afscheid met een fooi en een vriendelijk woord leek zij iets minder vriendelijk en goedlachs dan wij op het eerste gezicht dachten. In de trein bleek dat wij meer dan 70 soorten waargenomen hadden, die de minsten allemaal gezien hadden.

Uittreksel waargenomen soorten:

roerdomp (1 exemplaar)
pijlstaart
krakeend
smient
zomertaling
buizerd
wespendief
zwarte wouw
bruine kiek
t.v.
zilverplevier
goudplevier
bosruiter
regenwulp
kempiaan

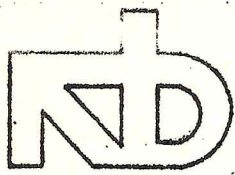
zwarte ruiter
visdief
zwarte stern
baardmannetje (dus niet Leo)
paapje
kleine karekiet
snor
zwartkop
fitis
tjiftjaf
tuinfluiter
gele kwik
grasmus

Marcel
Suzan
Kars

'Wat was er het eerst? ...'

werkgroep voor natuurbehoud en milieubeheer 'noordwest-betuwe'

EKSKURSIE KASTEELTUIN - op donderdag 13 mei werd door een aantal leden van de werkgroep tezamen met enige terzake deskundigen een ruim een uur durende rondleiding gehouden in de kasteeltuin bij het Voorburg, die zoals bekend door de gemeente is aangekocht.

De ruim een ha. grote tuin bestaat gedeeltelijk uit een boomgaardje met nog een aantal hoogstamvruchtbomen. Volgens een van de rondleiders staan er nog meerdere oude fruitrassen.

De kasteeltuin is bereikbaar via een bruggetje.

Bij het betreden van deze tuin ondergaat men een weldadig rustgevoel. De onge-repte staat waarin alles verkeerd is daar zeker debet aan.

Door het vrijwel ontbreken van onderhoud is een zeer boeiend geheel ontstaan. De tuin onderhoudt zichzelf zou je kunnen zeggen. Tussen de voegen van een oude muur bloeide de gele helmbloem. Onder het majestueuze geboomte bedekten tapijten van speenkruid de bodem.

Alles groeide uitbundig. De bodembedekkende kruidenvegetatie, daarboven de strui-kenetage, en daar weer bovenuit enkele imposante beukebomen, die groot ontzag in-boezemden. En passant werd een grauwe vliegenvanger waargenomen.

Een inventarisatie van de aanwezige flora en fauna is zeker op z'n plaats.

Een aantal jaren geleden herbergde de beukebomen nog een roekenkolonie. Het gehele gebiedje ademt een serene sfeer.

Een eerste voorzichtige konklusie is dat het geheel mede door de beperkte opper-vlakte, en de opgereptheid waarin het momenteel verkeert, een kwetsbare indruk maakt. Het is dan ook van groot belang, dat een voorzichtig beleid uitgestippeld moet worden, om de huidige waarde zoveel mogelijk intact te laten.

Er is weinig voor nodig het geheel te degraderen tot een saai eentonig plantsoen-tje waar in Culemborg al te veel voorbeelden van te vinden zijn!

Ten tijde van dit schrijven was door de werkgroep nog geen definitief standpunt ingenomen omtrent de juiste bestemming dat dit bijzondere gebiedje zou kunnen krijgen. Het geheel als wandelgebied openstellen vereist o.i. wel een zeer voor-zichtige benadering!

-X-X-X-X-X-X-

Ekskursie-programma

zaterdag 5 juni

Ekskursie naar de kleiputten bij Gallicum en Aquoy. Vertrek: 9.00 uur vanaf 't Nonnetje, o.l.v. Wim Kievit, tel.: 1 4 5 6 1 .

maandag 7 t/m donderdag 10 juni

De 39e avondvierdaagse (ruim 20 N.V.W.C.-ers lopen dit jaar mee o.l.v. Paul v.d. Sluis).

zaterdag 12 juni

Ekskursie NAARDERMEER, alleen opgave aan Leo van der Kooij (tel.: 1 5 4 5 0). Roeitocht o.l.v. gids van Natuurmonumenten. Kosten + f 10,-- p.p., max. aantal deelnemers: 14. s.v.p. met spoed opgeven, i.v.m. de organisatie. Deelnemers ontvangen nader bericht.

zaterdag 19 juni

Landschaps-fietsekskursie o.l.v. onze nieuwe ekskursieleidsters Suzan van Veen en Lucy v.d. Sluis. Vertrek: 8.00 vanaf 't Nonnetje. Stel hen niet teleur en kom in grote getalen op.

maandag 21 juni

ALGEMENE MAANDELIJKSE VERGADERING !!!!!!!!! AANVANG 20.00 UUR.

zaterdag 26 juni

Ekskursie naar de rivierduintjes Koekoeksewaard, voorbij Ameide. Vertrek: 9.00 uur vanaf 't Nonnetje. We gaan per auto, ook mensen zonder auto kunnen mee. Dit houdt in dat iedereen zich moet opgeven bij de leiding, d.i.: Han Jansen, Akkerwinde 10, Culemborg, tel.: 1 5 5 5 1 .

zaterdag 3 juli

Ekskursie Redichemse Waard o.l.v. Leo van der Kooij. Vertrek: 9.00 vanaf 't Nonnetje.

woensdag 14 juli

Ekskursie "natte" stuk van de Regulieren, o.l.v. Kees v.d. Vate; verzamelen 19.00 uur bij 't Nonnetje of om 19.30 uur bij de nieuwe brug.

donderdag 15 juli

ALGEMENE MAANDELIJKSE VERGADERING !!!!!!!!! AANVANG 20.00 UUR.

vrijdag 16 juli

UITERSTE INLEVERDATUM KOPY HAK-AL AUGUSTUS 1982.

zaterdag 28 augustus

Ekskursie uiterwaarden bij Maurik o.l.v. Wim Rubers. Fietsers 9.00 uur bij 't Nonnetje. Automobilisten kontakt opnemen met Han Jansen. tel.: 1 5 5 5 1 .

K O N T A K T - A D R E S S E N

Vogelbeschermingskonsulent:

Marcel van der Tol, Lindeboom 21, Culemborg, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 8 1 0 2

Asielhouders:

Dhr. A.P. van Bijsterveld, Heermoeshof 4, Houten, tel.: 0 3 4 0 3 - 1 7 6 2
(alleen roofvogels en uilen)

Diverse Natuurorganisaties:

Milieu alarmnummer luchtverontreiniging 0 8 5 - 4 5 2 2 2 0

Veldpolitie: Den Hartog 0 3 4 3 7 - 5 5 8 (Werkhoven)

Vrielink 0 3 4 3 6 - 1 6 7 5 (Cothen)

Meldkamer 0 3 4 0 4 - 2 4 8 2 4 (Zeist)

Gemeentepolitie Culemborg: Dhr. Helmond, Boerestraat 35, Culemborg, tel.: 1 5 7 4 4

Vereniging Milieudefensie, Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD Amsterdam.

Gelderse Milieudefensie, Jansbuitensingel 3, 6811 AA Arnhem, tel.: 0 8 5 -

5 1 5 0 6 9

Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe", T. van Beek, Hinkerstraat 36, Cothen,

tel.: 0 3 4 3 6 - 1 6 8 7

Milieuwerkgroep Gelderland, H. ten Berghe, Rutger Jacobsstraat 27, 4196 AE Tricht,

tel.: 0 3 4 5 5 - 3 9 7 4

Milieuwerkgroep Houten, Kon. Julianastraat 13, 3991 DJ Houten.

Staatsbosbeheer regio Betuwe, Vleesstraat 19 A, Tiel, tel.: 0 3 4 4 0 - 1 9 8 7 8

Stichting Het Geldersch Landschap, Zypendaalseweg 44, 6814 CL Arnhem,

tel.: 0 8 5 - 4 2 0 9 4 4

Vereniging tot Bescherming van Vogels, Driebergseweg 16 B, 3705 JB Zeist,

tel.: 0 3 4 0 4 - 2 5 4 0 6

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, Plantage Middenlaan 41, 1018 DC Amsterdam

Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht, tel.: 0 3 0 -

3 3 1 3 2 8

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland,

tel.: 0 3 5 - 6 2 0 0 4

Wereld Natuur Fonds Nederland, Postbus 7, 3700 AA Zeist, tel.: 0 3 4 0 4 -

2 2 1 6 4

Greenpeace Nederland, Postbus 11026, 1001 GA Amsterdam

Damrak 83-II, 1012 LN Amsterdam, tel.: 0 2 0 - 2 3 6 5 4 5

2 3 1 8 4 3

